

Lekcia č. 1

**GROWTH THROUGH
TRANSFORMATIONAL CHANGES**
in the industrial sector influenced by the EU Green Deal and digitalization and
oactive participation of workers in restructuring the changing working environment

Európska zelená dohoda a spravodlivá transformácia

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author (s) only, and do not necessarily reflect those of the European Union or European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Dobrý deň, začíname sériu lekcí na rôzne témy súvisiace s dvojitou transformáciou v rámci projektu GTC, ktorý financuje Európska únia.

Cieľom **projektu GTC** je výmena skúseností a poznatkov medzi zamestnancami a podnikateľmi zo siedmich partnerských krajín v rámci tejto témy: z Čiernej Hory, Španielska, Severného Macedónska, Rumunska, Poľska, Srbska a Slovenska.

Tento návod je rozdelený do šiestich lekcí – každá z nich je venovaná inému aspektu súvisiacemu s duálnym prechodom v Európe. Zameriame sa na tieto témy: Európska zelená dohoda a spravodlivá transformácia - ako hlavný rámec našej diskusie, potom problematika digitalizácie ekonomiky ako ďalší aspekt dvojitej popri zelenej transformácii; potom sa budeme venovať samotnej problematike dvojitej transformácii a stavu výskumu v danej oblasti. Nasledujúce témy sa budú týkať klasických aspektov sociálneho dialógu, avšak prezentovaných v kontexte dvojitej transformácie, t. j. problematika práv zamestnancov na informácie, konzultácie a účasť na rozhodovaní, kolektívne vyjednávanie a napokon prípadové štúdie a príklady dobrej praxe.

Veríme, že tieto lekcie pomôžu vysvetliť niekoľko základných otázok týkajúcich sa dvojitej transformácie.

Začnime teda kľúčovou politikou súvisiacou s touto témou, Európskou zelenou dohodou.

Európska zelená dohoda¹ je európska stratégia trvalo udržateľného rastu prijatá v decembri 2019. Ide o balík politických iniciatív, ktorých cieľom je umožniť európskym občanom a podnikom využívať výhody udržateľnej ekologickej transformácie a dosiahnuť cieľ nulových čistých emisií skleníkových plynov v Európskej únii do roku 2050, ako aj odstrániť závislosť hospodárskeho rastu od čerpania zdrojov. Európska zelená dohoda obsahuje aj akčný plán efektívnejšieho využívania zdrojov prechodom na čisté obehové hospodárstva, ako aj zabránenie strate biodiverzity a zníženie znečistenia životného prostredia. Akčný plán definuje potrebné investície a dostupné finančné nástroje na ich realizáciu. Taktiež vysvetľuje, ako zabezpečiť spravodlivý a inkluzívny prechod. V rámci tejto iniciatívy bol navrhnutý európsky klimatický zákon s cieľom transformovať povinnosť znižovať emisie skleníkových plynov na zákonnú povinnosť. Dosiahnutie cieľov Európskej zelenej dohody si vyžiada aktivity vo všetkých odvetviach nášho hospodárstva.

1 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Tieto aktivity zahŕňajú:

- investície do technológií šetrných k životnému prostrediu
- podpora priemyselných inovácií,
- zavedenie čistejších, lacnejších a zdravších foriem súkromnej a verejnej dopravy,
- dekarbonizácia energetického sektora,
- zabezpečenie vyššej energetickej účinnosti v budovách,
- spolupráca s medzinárodnými partnermi pri zlepšovaní globálnych štandardov ochrany životného prostredia.

V preambule Európskej zelenej dohody sa uvádza:

„Tento prechod musí byť spravodlivý a inkluzívny: na prvom mieste musia byť ľudia a nesmieme zabúdať na regióny, priemyselné sektory a pracovníkov, ktorí budú čeliť najväčším výzvam. Tento proces prinesie hlboké zmeny, preto bude mať kľúčový význam aktívna účasť a dôvera spoločnosti pre efektívnosť nových politík a ich akceptácia. Potrebujeme novú dohodu, ktorá bude spájať občanov v ich rozmanitosti a v rámci ktorej budú národné, regionálne a miestne orgány, občianska spoločnosť a priemyselný sektor úzko spolupracovať s inštitúciami a poradnými orgánmi EÚ.“

V tejto stratégii si Európska únia stanovuje ambiciózný cieľ stať sa svetovým lídrom v prechode na udržateľné hospodárstvo. Svoj vplyv, odborné znalosti a finančné zdroje chce využiť na mobilizáciu svojich susedov a partnerov, aby sa spojili v úsilí o trvalo udržateľný rozvoj. Tvrdí, že bude aj naďalej viesť medzinárodné úsilie v tejto oblasti a chce budovať spojenectvá s partnermi, ktorí zdieľajú podobný prístup.

Stanovením ambiciózných klimatických a ekonomických cieľov sa Európska únia zaviazala poskytovať finančnú podporu a technickú pomoc tým, ktorí sú najviac postihnutí prechodom na ekologické hospodárstvo. Uvedené sa má dosiahnuť prostredníctvom **mechanizmu spravodlivej transformácie**. V období rokov 2021 až 2027 sa pre najzraniteľnejšie regióny plánuje poskytnúť 100 miliárd eur.

Mechanizmus spravodlivej transformácie je kľúčovým nástrojom na zabezpečenie toho, aby bol prechod na klimaticky neutrálne hospodárstvo spravodlivý a aby nikto nezostal pozadu. Tvoria ho tri hlavné piliere: Fond na spravodlivú transformáciu, Mechanizmus spravodlivej transformácie v rámci programu InvestEU, ako aj úvery od Európskej investičnej banky pre verejný sektor.

- **Nový fond na spravodlivú transformáciu** s rozpočtom 40 miliárd eur, ktorý má vygenerovať investície v hodnote minimálne 89 – 107 miliárd eur. Tieto prostriedky sú vyčlenené z rozpočtu EÚ, ako aj z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) a Európskeho sociálneho fondu Plus (ESF+). Fond bude podporovať investície do malých a stredných

podnikov, otváranie nových podnikov, výskum a inovácie, obnovu životného prostredia, čistú energiu, školenie a rekvalifikáciu pracovníkov, pomoc pri hľadaní zamestnania a aktívne zapájanie sa do programov hľadania zamestnania, ako aj transformáciu existujúcich vysoko - emisných zariadení za predpokladu, že tieto investície povedú k výraznému zníženiu emisií a ochrane pracovných miest.

- Ďalším programom je **Mechanizmus spravodlivej transformácie v rámci InvestEU**, a ktorý má naštartovať investície v hodnote 45 miliárd eur. InvestEU bude podporovať investície do širšieho spektra projektov v porovnaní s Fondom spravodlivej transformácie, ako sú projekty súvisiace s energetickou a dopravnou infraštruktúrou vrátane plynárenskej infraštruktúry a vykurovacích systémov, ale aj dekarbonizácia, ekonomická diverzifikácia a projekty sociálnej infraštruktúry.
- **Úvery pre verejný sektor Európskej investičnej banky** s rozpočtom 10 miliárd eur s podporou 1,5 miliardy eur priamo z rozpočtu Európskej únie. V rokoch 2021 až 2027 sa plánuje spustenie investícií v hodnote až 30 miliárd eur. Tieto pôžičky by poskytl verejnému sektoru prostriedky na vykonávanie opatrení na uľahčenie prechodu ku klimatickej neutralite. Podporované investície budú zahŕňať energetickú a dopravnú infraštruktúru, siete diaľkového vykurovania, opatrenia v oblasti energetickej účinnosti vrátane renovácií budov, ako aj sociálnu infraštruktúru.

Zatiaľ čo Fond na spravodlivú transformáciu bude poskytovať finančné prostriedky najmä vo forme grantov/dotácií, dva zostávajúce finančné toky budú stimulovať verejné a súkromné investície vo forme pôžičiek, čím sa podpora finančné investičné projekty.

Okrem toho Európska únia na operačnej úrovni zriadila Platformu pre spravodlivú transformáciu, ktorá podporuje krajiny a regióny Európskej únie v procese spravodlivej transformácie. Ponúka komplexný prístup a je informačným miestom a poskytuje komplexnú technickú a poradenskú podporu. Orgány a používatelia môžu na platforme nájsť všetky potrebné informácie o fondoch vrátane možností financovania, relevantných aktualizácií právnych predpisov a sektorových iniciatív.

Prechod na udržateľné a klimaticky neutrálne hospodárstvo si v celej Európe vyžiada značné investície. Treba však mať na pamäti, že ťažobný priemysel (čierny uhlie, lignit, rašelina a asfalt) a výroba energie spojená s týmito odvetvami, ako aj energeticky náročné odvetvia (napr. výroba cementu, ocele, hliníka, hnojív a papiera) sú sústredené v určitých regiónoch, pre ktoré bude proces transformácie predstavovať vážnu výzvu. Tieto oblasti si budú vyžadovať reštrukturalizáciu a diverzifikáciu hospodárskych činností, zachovanie sociálnej súdržnosti, ako aj odbornú prípravu pracovníkov a mladých ľudí, aby boli pripravení na pracovné miesta budúcnosti.

Platforma spravodlivej transformácie má za cieľ pomôcť krajinám a regiónom EÚ získať podporu v rámci mechanizmu spravodlivej transformácie. Platforma bude nástrojom pre komplexný prístup k podpore a znalostiam v oblasti spravodlivého prechodu. Všetky údaje a informácie, ktoré potrebujú verejné orgány a používatelia, budú k dispozícii na platforme, vrátane možností financovania, aktualizácií právnych predpisov a sektorových iniciatív. Platforma bude predovšetkým ponúkať technickú podporu a poradenstvo zainteresovaným stranám zapojeným do činností súvisiacich s mechanizmom spravodlivej transformácie. Platforma spravodlivej

transformácie bude stavať na existujúcej iniciatíve pre ťažobné regióny v období transformácie a rozšíri jej dosah. Súčasná iniciatíva podporuje regióny EÚ produkujúce fosílna palivá, aby uskutočnili spravodlivú transformáciu. Ponúkaná podpora je zameraná na konkrétne potreby a budovanie kapacít. Dôležitým prvkom mechanizmu spravodlivej transformácie bude tvorba územných plánov spravodlivého prechodu zo strany členských štátov.

Tieto plány budú definovať sociálne, ekonomické a environmentálne výzvy vyplývajúce zo zastavenia činností súvisiacich s fosílnymi palivami a dekarbonizáciou produktov a procesov s vysokými emisiami skleníkových plynov. Predstavený bude aj plán prechodu do roku 2030, ktorý bude zahŕňať potreby súvisiace s rozvojom, rekvalifikáciou pracovníkov a rekultiváciou životného prostredia. Plány budú definovať časové rámce, ako aj činnosti a mechanizmy riadenia potrebné na dosiahnutie predpokladaných cieľov. Členské štáty budú musieť zabezpečiť, aby tieto plány boli v súlade s národnými plánmi pre energetiku a zmenu klímy. Forma územných plánov spravodlivej transformácie sa nachádza v prílohe II k navrhovanému nariadeniu o Fonde na spravodlivú transformáciu.

Územné plány spravodlivého prechodu definujú oblasti, na ktoré budú čerpané prostriedky z Fondu na spravodlivú transformáciu. Tieto oblasti sa určujú na základe dialógu s Komisiou. Plány obsahujú popisy výziev špecifických pre jednotlivé oblasti, ich rozvojové potreby a ciele, ktoré je potrebné dosiahnuť do roku 2030. Špecifikujú druhy plánovaných aktivít a riadiace mechanizmy. Schválenie územných plánov spravodlivej transformácie pripravuje pôdu na získanie špeciálnych finančných prostriedkov z dvoch zostávajúcich pilierov mechanizmu spravodlivého prechodu.

Podpora v oblasti spravodlivého prechodu bude dostupná pre všetky členské štáty Európskej únie s osobitným dôrazom na regióny s najvyššou intenzitou emisií skleníkových plynov a regióny, kde najviac ľudí pracuje v sektore fosílnych palív. Členské štáty dostanú prostriedky pod podmienkou, že vypracujú územné plány spravodlivej transformácie, ktoré pokrývajú obdobie do roku 2030 a v ktorých označia oblasti, ktorých sa prechod najviac dotkol a ktoré by mali dostať najväčšiu podporu. Plány by mali tiež definovať najlepšie spôsoby zmiernenia sociálnych, ekonomických a environmentálnych problémov.

Podporované skupiny	Druh podpory
<p>Obyvatelia regiónu, ktorí sú najviac vystavení následkom transformácie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • väčšie možnosti zamestnania v nových a transformujúcich sa odvetviach, • možnosť preškolenia, • zlepšenie energetickej účinnosti budov, • investovanie do boja proti energetickej chudobe, • lepší prístup k čistej, lacnej a bezpečnej energii
<p>Podniky a sektory, ktoré sa venujú vysoko-emisným aktivitám alebo takéto aktivity zahŕňajú</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podpora prechodu na nízko-emisné technológie a hospodársku diverzifikáciu založenú na investíciách a pracovných miestach, ktoré nie sú ohrozené klimatickými zmenami, • vytvorenie atraktívnych podmienok pre verejných a súkromných investorov, • uľahčenie prístupu k úverom a pôžičkám, ako aj finančnej podpory, • investovanie do zakladania nových spoločností, MSP a začínajúcich spoločností, • investovanie do vedeckého výskumu a inovácie.
<p>Členské štáty a regióny vo veľkej miere závislé od fosílnych palív a priemyslu s vysokým obsahom uhlíka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podpora prechodu na aktivity s nízkymi emisiami a aktivity, ktoré sú „odolné“ voči klimatickým zmenám, • vytváranie nových pracovných miest v zelenej ekonomike, • investície do verejnej, trvalo udržateľnej dopravy, • poskytovanie technickej pomoci, • investovanie do obnoviteľných zdrojov energie, • zlepšenie digitálneho pripojenia v sieti, • poskytovanie zvýhodnených úverov štátnym orgánom na miestnej úrovni, • zlepšenie energetickej infraštruktúry, systémov vykurovania a dopravných sietí

